

Kwaliteit van de overblijf

De blinde vlek in de opvang

De tussenschoolse opvang (tso) valt buiten de Wet kinderopvang. Daarmee is het een vorm van informele opvang waarvoor andere kwaliteitseisen gelden dan voor de formele opvang bij bijvoorbeeld kinderdagverblijven of bso's. Toch vinden scholen en ouders kwaliteit en professionalisering van de tso steeds belangrijker. Wat bepaalt de kwaliteit van de tso? En kun je dat meten?

Als ouders hun kind gebruik laten maken van de tussenschoolse opvang, dan willen ze dat het in goede handen is en met plezier overblijft. Overblijven is vrije tijd en dus is het belangrijk dat kinderen rustig kunnen eten en zich op hun eigen manier kunnen ontspannen, zodat ze zich weer op kunnen laden voor de middag. Toch hebben ouders tegenwoordig vaker vragen. Wat gebeurt er tussen de middag eigenlijk op school? Wie let er op mijn kind? Krijgt het de aandacht die het nodig heeft? Ineke Renckens van Stichting Lunchen op School (LoS) herkent deze vragen. "Natuurlijk leeft dat steeds meer bij ouders. En terecht. Ze geven wel de zorg uit handen van het allerbelangrijkste dat ze hebben: hun kind. Daarbij zijn ze afhankelijk van wat degene die de overblijf organiseert onder kwaliteit verstaat. Juist daarom is transparantie over hoe je kwaliteit biedt en borgt binnen de tso zo belangrijk."

Structuur en competenties

Volgens Ineke Renckens rust de kwaliteit van de tussenschoolse opvang op twee pijlers die aan moeten sluiten bij het pedagogisch klimaat van de school: structuur van de tso en competenties/leervermogen van de overblijfmedewerkers. Het een kan niet zonder het ander. "Je kunt heel deskundige overblijfmedewerkers hebben, maar als de structuur rammelt, dan werkt het niet. Andersom precies zo. Een heldere structuur met incapabele mensen functioneert evenmin." Structuur komt vooral terug in een duidelijke opbouw van de overblijf en heldere regels en afspraken. Een vaste indeling, overzichtelijk spel- en activiteitenaanbod, onderlinge omgang. Eenduidigheid is hierbij het sleutelwoord, zodat iedereen weet hoe de overblijf reilt en zeilt.

Bij competenties draait het om een kindgerichte houding van overblijfmedewerkers en het vermogen om te leren van het eigen gedrag. Scholing en training vervullen daarbij een centrale rol. Inzicht, bewustwording, voorbeelden en ervaringen verbreden de vaardigheden van een overblijfmedewerker om bekwaam en met plezier haar of zijn overblijftaken te vervullen.

Dagelijkse aansturing

Daar zit nog wel een adder onder het gras. De meeste overblijfmedewerkers zijn immers vrijwilligers. Ouders, grootouders, studenten die 's middags een uurtje op school komen om de overblijf te begeleiden. En er is nogal eens verloop. Hoe houd je dan de competenties op peil? Met 900 vrijwillige overblijfmedewerkers heeft Ineke Renckens hier binnen haar eigen organisatie ook mee te maken. "Dat vraagt inderdaad om voortdurende aandacht. Daarom is de dagelijkse aansturing door een getrainde coördinator essentieel. Zij heeft geleerd hoe ze een groep vrijwilligers moet aansturen en hoe ze hen kan begeleiden om inzicht te krijgen in hun eigen handelen en gedrag en zich te verbeteren. Het is indrukwekkend om te zien hoe enthousiast de meeste overblijfmedewerkers worden om door intervisie en speciale tso-training te leren. En om daarna het effect ervan te zien. Door de dagelijkse aansturing van de coördinator blijft het competentieniveau in een team van vrijwilligers waar altijd verloop is, toch op peil."

Tekst:
Monique van Deursen,
Komm'A Communicatie

Fotografie:
Liesbeth Dinnissen Fotografie

Andere kwaliteitsfactoren

Zijn er naast structuur van de tso en competenties van overblijfmedewerkers nog andere factoren die de kwaliteit van de tso beïnvloeden? Die zijn er legio, hoewel vaak meer voorwaardelijk dan doorslaggevend. Het spreekt voor zich dat aan wettelijke verplichtingen zoals de scholingsrichtlijn, de verplichte Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en het handboek Overblijven moet worden voldaan. En dat het aantal overblijfmedewerkers, de werving en de uitbetaling in orde zijn, dat er afspraken zijn over de veiligheid van de kinderen, zowel fysiek als sociaal-emotioneel. Heldere communicatie naar ouders en duidelijkheid in de facturering zijn van invloed. Ineke Renckens onderschrijft al deze voorwaarden, maar onderstreept ook het belang van de plaats die de school geeft aan de tso als kwaliteitsfactor. "Als de school positief staat tegenover de tso en de waarde ervan erkent, voelen overblijfmedewerkers zich gesteund. Dat heeft een directe weerslag op hoe zij hun taken oppakken en daarmee op de kwaliteit. Die factor wordt nog wel eens onderschat."

Meetbaar maken

Hoewel er weinig formele eisen zijn, zijn er voldoende factoren te benoemen die de kwaliteit van de tso beïnvloeden. Hoe maak je die factoren meetbaar? Drs. Vivienne Obispo is onderwijskundige bij de Overblijf Academie. Zij coacht, traint en adviseert schooldirecties en overblijfteams met betrekking tot tussenschoolse-organisatieontwikkeling. "Kwaliteit is een subjectief begrip. Om het tastbaar en dus meetbaar te maken hebben wij twaalf competenties vastgesteld die een overblijfmedewerker of coördinator in de tso in haar of zijn bagage zou moeten hebben. De competenties zijn 'scoorbaar' en vormen de basis voor leertrajecten die we bij scholen doen. Zo geven we door observatie en individuele *coaching on the job* – soms ook teamcoaching – inzicht in de kwaliteiten van het overblijfteam en de ontwikkelpunten. De belangrijkste graadmeter voor kwaliteit is het reflectievermogen van overblijfmedewerkers en coördinatoren. Als zij zich bewust worden van hun eigen gedrag en functioneren en daarvan kunnen leren, heb je de basis voor kwaliteit."

Praktijkvoorbeeld

Een voorbeeld uit de praktijk is een leertraject dat de Overblijf Academie begeleidde bij een montessorischool in Amsterdam. Het tso-bestuur wilde de competenties van medewerkers zichtbaar veranderen en eenduidigheid brengen in de structuur van de overblijf. Of, zoals het gewenste doel werd geformuleerd: 'een positieve sfeer, een duidelijke organisatie en structuur en tevreden kinderen'. Na gesprekken met het

Quickscan of leertraject?

De Overblijf Academie heeft twaalf competenties vastgesteld voor coördinatoren en overblijfmedewerkers in de tso.

Deze competenties vormen de basis om de kwaliteit van de tso structureel te verbeteren. Een korte online quickscan (www.overblijfacademie.nl/quickscan) geeft snel inzicht in de kwaliteiten en verbeterpunten van het tso-team.

Tso-besturen kunnen ook een leertraject opstarten. Door observatie en *coaching on the job* krijgen overblijfmedewerkers individueel instructie en feedback op hun kwaliteiten en ontwikkelpunten.

tso-bestuur en de Coördinator en observaties op school tijdens de overblijf, ontstond een helder, onderbouwd beeld van de scores van de overblijf en de verbeterpunten. De Overblijf Academie distilleerde vier basisvaardigheden die overblijfmedewerkers nodig hadden om het gewenste doel te bereiken:

- De groep kinderen durven aanspreken; leiding nemen.
- Kunnen nadenken over het eigen functioneren.
- Inzicht hebben in het belang van pedagogisch handelen.
- Hulp durven vragen.

Het leertraject startte met een scholingsbijeenkomst voor het hele team, gevolgd door individuele coaching voor elke overblijfmedewerker met instructie en feedback over kwaliteiten en ontwikkelpunten.

Zichtbare resultaten

Het leertraject op de montessorischool is met succes doorlopen. De overblijf heeft nu een vaste structuur, waarbij het hele team hetzelfde ritme volgt. Dat heeft meer inzicht, duidelijkheid en rust gebracht. Tegelijkertijd zijn overblijfmedewerkers zich bewuster geworden van hun eigen functioneren en de invloed daarvan op de groep. Zij hebben praktische tso-scholing en instructie gekregen, onder andere over het aanspreken van de groep, leiding nemen, positieve aandacht en consequent zijn, aansluitend bij de montessorigedachte. Overblijfmedewerkers durven en kunnen nu beter hun groep aansturen, met meer veiligheid en betrokkenheid bij de kinderen. Leerkrachten merken verschil door de andere aanpak en nieuwe structuur. De sfeer is duidelijk positiever en de kinderen hebben meer plezier.

Het voorbeeld op de montessorischool laat zien dat structuur en inzicht in competenties belangrijke pijlers zijn voor de kwaliteit van de tso. Inventarisatie en observatie maken kwaliteit zichtbaar en toegankelijk voor verbetering. De blinde vlek krijgt opvulling.

Hebt u als lezer van dit artikel vragen over de kwaliteit van de tso op uw school? Mail dan naar info@overblijfacademie.nl voor een advies.